

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka

JAZYKOVÝ A SLOHOVÝ ROZBOR VYBRANÉHO TEXTU

LINGUISTIC AND STYLISTIC ANALYSIS OF A SELECTED TEXT

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Mgr. Robert Adam, Ph.D.

Autorka bakalářské práce:

Tereza Těšínská
Jaroslava Elznice 1497, 273 09 Kladno 7
ČJ – NJ
Prezenční studium
2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze bakalářské práce je identická s její tištěnou podobou.

v Praze dne 19. června 2013

.....

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování doc. Mgr. Robertu Adamovi, Ph.D. za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

1. ÚVOD.....	2
2. VYBRANÝ TEXT	3
3. STYLISTICKÝ ROZBOR	6
3.1. ROZBOR KOMUNIKAČNÍ SITUACE.....	6
3.2. ROZBOR VÝSTAVBY TEXTU	8
4. SYNTAKTICKÝ ROZBOR	10
4.1. ROZBOR SOUVĚTÍ.....	10
4.2. VĚTNĚČLENSKÝ ROZBOR	13
4.3. SHRNUÍ.....	26
5. LEXIKÁLNÍ A SLOVOTVORNÝ ROZBOR.....	27
5.1. LEXIKÁLNÍ ROZBOR	27
5.2. SLOVOTVORNÝ ROZBOR.....	28
5.2.1. SLOVA UTVOŘENÁ ODVOZOVÁNÍM	28
5.2.2. SLOVA UTVOŘENÁ SKLÁDÁNÍM	32
5.3. SHRNUÍ.....	32
6. MORFOLOGICKÝ ROZBOR.....	33
6.1. PRAKTICKÁ ČÁST	33
6.2. SHRNUÍ.....	39
7. FONETICKÝ A FONOLOGICKÝ ROZBOR	40
7.1. PRAKTICKÁ ČÁST	40
7.2. SHRNUÍ.....	45
8. ZÁVĚR.....	46
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
10. RESUMÉ.....	48
11. SUMMARY	49
12. KLÍČOVÁ SLOVA/KEY WORDS	50

1. ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá jazykovým a slohovým rozбором publicistického textu, konkrétně novinového článku.

Jazykovým rozborům se věnoval už Jan Gebauer, který se však zaměřoval pouze na větné rozборы. Jeho metodu dovedl k dokonalosti Vladimír Šmilauer v Učebnici větného rozboru. (Čechová, 1996, s. 7) Postupem času se texty začínaly analyzovat z více hledisek. Vedle rozboru větného začal být kladen důraz také na rozbor slovnědruhový a tvaroslovný. Podle Jaroslava Jelínka (Čechová, 1996, s. 7) by ale pohled na text neměl být zúžen pouze na hledisko morfologické a syntaktické, a začal se proto zajímat i o stránku slovotvornou, lexikální a sémantickou, zvukovou, stylistickou a pravopisnou.

Analýzy textů v dnešní době stále více nabývají na významu, čemuž nasvědčuje mimo jiné podoba nových maturitních zkoušek. Praktické řešení rozborů napomáhá k hlubšímu pochopení látky a k snadnějšímu zapamatování teoretických výkladů. Komplexní rozборы umožňují odstranit izolaci poznatků získávaných v různých jazykových hodinách orientovaných na jednotlivé jazykové plány. Dobře prokomponovaný komplexní jazykový rozbor umožňuje žákům pochopit jazykový systém v jeho složitosti a vidět vzájemné vztahy mezi různými jazykovými jevy. (Čechová, 1996, s. 10)

Cílem této bakalářské práce je rozebrat novinový článek z různých aspektů a tím poukázat na jeho kvality a nedostatky, případně specifika. Práci jsem se rozhodla pojmut prakticky, přičemž při analýze postupuji od nejvyšší roviny k nejnižší – začínám stylistikou a přes syntax, lexikologii a morfologii se nakonec dostávám k fonetice a fonologii. K tomuto postupu mě inspirovala kniha Komplexní jazykové rozборы. Na začátku každého rozboru stručně vysvětluji jeho podstatu. Obecné charakteristiky textu uvedené ve shrnutích vyplynou z provedených jazykových rozborů.

Z použité odborné literatury si kvůli názornému zpracování obzvláště cením Komplexních jazykových rozborů od M. Čechové, F. Daneše, M. Dokulila, K. Hausenblase, J. Hrbáčka a V. Styblíka.

2. VYBRANÝ TEXT

ÚTOK NA AMERIKU

11. září 2001, 8.45:

Okamžik hrůzy pro USA

- Čtyři sebevražedné útoky v unesených letadlech s cestujícími na palubě
- Dva mrakodrapy Světového obchodního centra v New Yorku zničeny
- Část Pentagonu v troskách
- Odhady obětí útoků se pohybují v řádech tisíců
- Americké úřady podezírají islámského teroristu Usámu bin Ládina

NEW YORK/PRAHA – Miliony Američanů se včera ráno staly terčem nejbrutálnějšího teroristického útoku v dějinách lidstva. Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životech v největším městě země propukl chaos.

Teroristé při sebevražedných útocích v unesených dopravních letadlech plných lidí zaútočili na symboly moci USA: mrakodrap Světového obchodního centra v New Yorku a budovu Pentagonu ve Washingtonu.

Přesný počet mrtvých se americké úřady včera neodvážily odhadnout, ale při útocích mohly zemřít tisíce lidí. Ve čtyřech unesených letadlech, z nichž tři použili teroristé k útokům, zahynulo celkem 266 lidí.

Apokalypsa začala před devátou hodinou ráno místního času (15.00 SELČ). Právě v tu dobu se newyorský Manhattan plní lidmi, kteří jdou do práce. V 8:45 narazil do jedné z věží známého Světového obchodního centra dopravní letoun plný lidí. Z budovy se okamžitě vyvalila mračna ohně a dýmu. Ze 110patrového mrakodrapu, v němž ve všední den pracuje zhruba 50 tisíc úředníků, začaly v panice prchat davy lidí.

O osmnáct minut později narazilo další dopravní letadlo do druhé věže. Zhruba po hodině se obě budovy nejvyššího mrakodrapu ve městě (výška 417 metrů) zřítily k zemi i s lidmi, kteří zůstali uvězněni v troskách horních pater. Někteří z nich se podle očitých

svědků snažili vyskočit z rozbitých oken na ulici. Oblaka dýmu zahalila celý Manhattan. O několik hodin později se zřítil další mrakodrap v bezprostřední blízkosti WTC.

Podle americké televize CBS šlo o letouny Boeing 767 a 757 společnosti American Airlines. První z nich byl unesen po startu z Bostonu a na jeho palubě bylo 92 lidí. V druhém letounu, uneseném z washingtonského letiště Dulles, bylo 64 lidí.

V jednom z letadel cestovala i 46letá Barbara Olsonová, manželka spolupracovníka prezidenta George W. Bushe. Ta svému muži během únosu dvakrát zavolala mobilním telefonem. „Nahnali nás všechny dozadu, včetně pilotů. Jsou ozbrojeni jen noži,“ svěřovala se podle televize CNN vystrašená Olsonová manželovi. „Co máme dělat?“ Vzápětí se spojení přerušilo a letoun se zabořil do stěny mrakodrapu.

Zhruba hodinu po prvním nárazu se terčem dalšího útoku stal Pentagon, sídlo amerického ministerstva obrany ve Washingtonu a jeden ze symbolů americké moci, na nějž se také zřítil letoun. Tentokrát údajně šlo o Boeing 767 společnosti United Airlines s 65 lidmi, který teroristé unesli rovněž v Bostonu.

Palestinci se radovali

Z hořící budovy začalo prchat na dvacet tisíc zaměstnanců a návštěvníků. Část Pentagonu se krátce nato také zřítila. Dvě hodiny po prvním útoku v New Yorku se zřítil čtvrtý letoun: Boeing 757 se 45 lidmi spadl v neobydlené oblasti západní Pensylvánie. Letadlo bylo uneseno z newyorského letiště v Newarku.

Výbuch vzápětí otřásl i další budovou americké vlády. Ještě před tím, než úřady stačily uzavřít všechna svá sídla, zaútočili teroristé na americké ministerstvo zahraničí na washingtonském Kapitolu. Před ním vybuchla bomba nastražená v automobilu.

Všechny vládní budovy včetně sídla amerického prezidenta, Bílého domu, byly evakuovány. Prezident George W. Bush, který byl v době útoku na Floridě, útok odsoudil a prohlásil, že se vrací do Washingtonu. O několik hodin později však místo toho odletěl přes Louisianu do Nebrasky. Nakonec však přece jen do Washingtonu odletěl.

Útok okamžitě odsoudili představitelé celého světa včetně vůdce palestinské samosprávy Jásira Arafata. Na ulicích palestinských měst se ovšem z útoků radovaly stovky lidí.

Americké úřady okamžitě po sérii sebevražedných útoků přijaly tvrdá bezpečnostní opatření. K New Yorku odpluly dvě letadlové lodě a nad celou zemí hlídkovaly stíhačky s rozkazem sestřelit každé podezřelé letadlo.

Ve Washingtonu byl vyhlášen výjimečný stav a armáda USA byla uvedena do stavu nejvyšší pohotovosti. Úřady uzavřely hranice s Mexikem a Kanadou i všechna letiště na území Spojených států. Mezinárodní lety byly odkloněny na území Kanady, nebo se musely vrátit.

Bezpečnostní opatření zavedli i světoví letečtí dopravci včetně Českých aerolinií (ČSA). Jedno letadlo ČSA na lince do New Yorku se muselo vrátit a společnost musela zrušit všechny lety do USA a Izraele. Ten totiž také rozhodl uzavřít svá letiště.

Kvůli útokům byly na nohou i české bezpečnostní orgány. Za účasti několika ministrů a vicepremiéra Špidly zasedal včera v budově ministerstva obrany v pražských Dejvicích Ústřední krizový štáb České republiky. Do pohotovosti byla uvedena Armáda České republiky a v noci se sešlo předsednictvo české vlády.

Již odpoledne prohlásil ministr vnitra Stanislav Gross, že České republice ani jejím občanům nehrozí žádné nebezpečí.

(ÚTOK NA AMERIKU, 11. září 2001, 8:45: Okamžik hrůzy pro USA, Lidové noviny, 12. září 2001, titulní strana)

3. STYLISTICKÝ ROZBOR

V rámci stylistického rozboru se kromě určení stylu, jak napovídá samotný název rozboru, budu zabývat také komunikační situací a výstavbou textu.

Komunikační situace je v širším smyslu pojímána komplexně jako souhrn existujících objektivních a subjektivních faktorů, včetně všech komunikátů a kódu, jímž komunikace probíhá. Je třeba připomenout i jazykovou situaci daného místa, prostředí a společenství. V užším smyslu je komunikační situace navozena atmosférou, jež je dána společenským prostředím, např. sociálním, ale i politickým, ekonomickým nebo kulturním, jeho povahou, kvalitou a rovněž okruhem adresátů, kteří v příslušném prostředí žijí a komunikují. Všechny aspekty komunikační situace jsou vzájemně provázány. (Čechová, 2008, s. 76)

Ve stylistice označujeme základní výstavbu textu termínem kompozice. Rozumíme jím v procesu tvorby jazykového projevu uspořádání všech jeho složek do celku, které se ve svém výsledku jeví jako jeho uspořádanost, vnitřní řád. (Čechová, 2008, s. 107) Kromě toho si rozbor výstavby textu všímá vzájemných vztahů mezi jednotlivými složkami.

3.1. ROZBOR KOMUNIKAČNÍ SITUACE

Výše uvedený text pochází z Lidových novin vydaných dne 12. září 2001, tedy pouhý den po pravděpodobně nejznámějším a nejbrutálnějším teroristickém útoku, který podle slov mnoha lidí změnil svět. Protože je text psaný, charakterizuje ho vizuální komunikační kanál, který navíc lze označit jako veřejný, a to z důvodu, že autor nezná adresáta osobně, nepíše pro konkrétního člověka.

Jedná se o vůbec první článek v Lidových novinách, který reaguje na zářijové teroristické útoky ve Spojených státech. Od té doby jsme se o této události mohli nespočetněkrát dočíst nejen v Lidových novinách, ale také v jiných seriózních i bulvárních listech. Kromě zopakování, případně doplnění již známých faktů, byly zveřejněny i různé konspirační teorie.

Komunikačním záměrem autora, v tomto případě redaktora, je informovat partnera komunikace, jímž je každý recipient tohoto článku, o aktuální události. Nechce ho jakkoli ovlivňovat ani mu sdělovat své dojmy či nějaké spekulace. Na událost nahlíží objektivně, nedává explicitně najevo svůj postoj, nekritizuje chování aktérů děje ani je nijak

necharakterizuje. Podává pouze informace, které má ověřené z důvěryhodných zdrojů. Redaktor popisuje, co se stalo a jaké to má následky. Od čtenáře se očekává, že si vytvoří na celou událost vlastní názor.

Co se týče určení prostorových a časových údajů, vyznačuje se text svou konkrétností, která patří mezi rysy publicistického stylu. Událost se odehrává na území Spojených států amerických – jak na zemi, tak i ve vzdušném prostoru. Blíže určeny v rámci Spojených států jsou pouze oblasti, v nichž došlo k útoku, a sice newyorský Manhattan a stát Washington, kde se nachází budova Pentagon. Redaktor přesně specifikoval i dobu útoku, dokonce již v podtitulu: *11. září 2001, 8:45*. V tento čas narazilo do jedné z věží první letadlo, i náraz druhého letounu je stanoven přesně: *O osmnáct minut později narazilo další dopravní letadlo do druhé věže*.

Autor shrnul všechny dosavadní poznatky. Nezná ještě celkový počet obětí ani jména atentátníků. Pouze tuší, že celou akci má na svědomí islámský terorista Usáma bin Ládín. Toho lze spolu s atentátníky zařadit mezi aktéry děje. Další aktéry představují George W. Bush, Barbara Olsonová, Jásir Arafat, Stanislav Gross a Vladimír Špidla.

Ačkoli tato událost nějakým způsobem zasahuje všechny státy na světě, autor se v článku zmiňuje pouze o Spojených státech amerických, Kanadě, Mexiku, Izraeli, Palestině a České republice. Jak vyplývá z článku, nejméně se událost dotýká právě České republiky. Zmínka o ní se tam objevuje z jediného důvodu: text napsal český redaktor a směřuje ho předně k českému čtenáři, jehož pochopitelně zajímá i to, jaký dopad má celé dění konkrétně na něj.

Už 11. září bylo všem zřejmé, že boj s terorismem začal a lidé, obzvláště Američané, budou muset nastolit tvrdší bezpečnostní opatření. Dnes, v roce 2013, víme, že kromě zpřísnění požadavků na bezpečnost mají události z 11. září 2001 i další následky – mnoho jedinců trpí vážnými psychickými problémy a kromě toho u přeživších lidí, kteří se v osudném čase pohybovali v znečištěném Manhattanu, existuje podle lékařů zvýšené riziko propuknutí rakoviny.

Boj s terorismem je stále aktuální téma. Tento útok na Ameriku utkvěl v paměti lidem na celém světě. V návaznosti na publicistické texty vzniklo obrovské množství dalších dokumentů, například Pravda o 11. září – jeden velký podvrh. Tento tragický den pro Ameriku zobrazuje i film Let číslo 93, který rekonstruuje události na základě známých

skutečností. Toto téma bude pro čtenáře vždy zajímavé a zajisté se s ním budeme opakovaně setkávat. S ohledem na zkušenosti lze tvrdit, že se tak stane nejpozději 11. září.

3.2. ROZBOR VÝSTAVBY TEXTU

Zatímco při rozboru komunikační situace jsem se zaměřovala převážně na to, co se děje vně textu, v této části se zabývám jeho strukturou.

Vybraný novinový článek představuje kompletní celek, nejedná se pouze o jeho část. Kromě nadpisu, podnadpisu, perexu a vlastního textu k němu přináleží také fotografie (nejsou součástí této práce). Toto na první pohled viditelné rozložení textu napovídá, že se jedná o styl publicistický, pro který jsou právě tyto části typické. Text představuje úhrn všech dosud známých informací, autor podává celistvý obraz, nevytváří čtenáři záměrně prostor pro domýšlení.

Článek se vyskytuje na titulní straně novin – tato skutečnost, nezvykle velké písmo a stručné shrnutí základních informací ve formě odrážek nasvědčuje tomu, že se jedná o něco mimořádného, v tomto případě o událost mimořádně tragickou. To dokazují rovněž četné fotografie a výrazná grafická úprava.

Novinový článek je zpravodajský útvar, který se řadí mezi publicistické žánry, čemuž odpovídají následující rysy. Text na událost reaguje v nejbližším možném termínu, jako velmi podstatná vlastnost se tedy jeví aktuálnost, kromě toho ho charakterizuje věcnost, objektivita, oficiálnost, výstižnost, spisovnost, promyšlenost a připravenost. Při analýze jakéhokoli textu si nevšímáme jen znaků, které se v něm výrazně projevují, ale i těch, jejichž absence je natolik výrazná, že se stává příznakem jeho charakteru. (Čechová, 1996, s. 18) V tomto případě se jako důležitý příznak publicistického textu jeví neexistence jakéhokoli citově zaujatého hodnocení.

Kompozičně se vybraný text dělí na několik částí – sestává z titulku *ÚTOK NA AMERIKU*, podtitulku *11. září 2001, 8.45: Okamžik hrůzy pro USA*, perexu a mezititulku *Palestinci se radovali*, který rozděluje vlastní text na dva na sebe plynule navazující oddíly. V perexu redaktor shrnul s využitím odrážek nejdůležitější fakta. Takové shrnutí se v publicistických textech obvykle neobjevuje, autor zde tuto formu použil, aby jednak dal najevo, že se jedná o výjimečnou, dech beroucí událost, jednak z toho důvodu, aby upoutal pozornost čtenáře. Snaha o upoutání pozornosti též spadá mezi významné rysy publicistického stylu.

Titulkem *ÚTOK NA AMERIKU* autor přesně vystihl situaci, shoduje se jak s tématem, tak i s obsahem článku. Za podstatně méně zdařilou považuji volbu mezititulku *Palestinci se radovali*. Jak jsem již zmínila, mezititulek rozděluje článek na dva celky, které na sebe plynule navazují. Z toho vyplývá, že svůj význam má pouze z hlediska grafické úpravy, a mohl by být tudíž vypuštěn. Hlavním nedostatkem je jeho nepřesnost a s tím spojené nebezpečí, že by mohl čtenáře svádět k různým dezinterpretacím. Negativně ho vnímám i navzdory tomu, že zřejmě odkazuje na tvrzení, že se na ulicích palestinských měst z útoků radovaly stovky lidí. Palestina totiž jistě není jediným územím, kde se objevili tací, kteří s útokem souhlasili. Kromě toho se později dočítáme, že vůdce palestinské samosprávy Jásir Arafat útok odsoudil.

Text má lineární dějovou linii. Redaktor popisuje události ve sledu, ve kterém se předchozí den odehrávaly. Časovou následnost vyjadřují výrazy jako *o osmnáct minut později*, *zhruba hodinu po prvním nárazu* nebo *dvě hodiny po prvním útoku*. Projevuje se zde informační slohový postup, při němž autor pouze konstatuje fakta.

4. SYNTAKTICKÝ ROZBOR

Základním syntaktickým pojmem je pojem větného vztahu, vztahu mezi členy větnými, mezi členy syntaktických dvojic. Jazykověda zjišťuje druhy těchto vztahů i způsoby jejich formálního vyjádření. V této souvislosti se propracovává rovněž teorie větných členů. (Jedlička, 1957)

Syntaktický rozbor provádím z hlediska tradiční syntaxe. Děním ho do dvou základních částí – v první jsou rozebrána jednotlivá souvětí, vyskytující se ve zvoleném textu, vypracovány jejich grafy a určeny druhy vedlejších vět. V druhé části se zaměřuji na rozbor větněčlenský. I ten ve snaze o co největší přehlednost zpracovávám graficky. Kapitulu uzavírám stručným shrnutím.

4.1. ROZBOR SOUVĚTÍ

Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životech v největším městě země propukl chaos.

Tyto věty jsou napsány chybně. Předpokládám, že mezi nimi chybí spojka *a* nebo čárka, a graf souvětí vypadá tedy takto:

I + II

V případě, že by se jednalo o dvě samostatné věty oddělené tečkou (Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životech. V největším městě země propukl chaos.), graf souvětí by pochopitelně nebylo možné provést.

Přesný počet mrtvých se americké úřady včera neodvážily odhadnout, ale při útocích mohly zemřít tisíce lidí.

I x II

Ve čtyřech unesených letadlech, z nichž tři použili teroristé k útokům, zahynulo celkem 266 lidí.

Ia ↑ Ib
 II

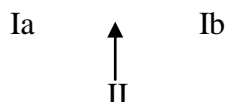
II – vedlejší věta atributivní

Právě v tu dobu se newyorský Manhattan plní lidmi, kteří jdou do práce.

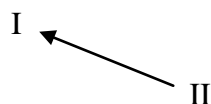
II – vedlejší věta atributivní

Ze 110patrového mrakodrapu, v němž ve všední den pracuje zhruba 50 tisíc úředníků, začaly v panice prchat davy lidí.

II – vedlejší věta atributivní

Zhruba po hodině se obě budovy nejvyššího mrakodrapu ve městě (výška 417 metrů) zřítily k zemi i s lidmi, kteří zůstali uvězněni v troskách horních pater.

II – vedlejší věta atributivní

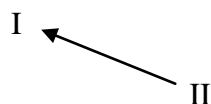
První z nich byl unesen po startu z Bostonu a na jeho palubě bylo 92 lidí.

Vzápětí se spojení přerušilo a letoun se zabořil do stěny mrakodrapu.

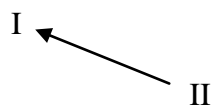

Zhruba hodinu po prvním nárazu se terčem dalšího útoku stal Pentagon, sídlo amerického ministerstva obrany ve Washingtonu a jeden ze symbolů americké moci, na nějž se také zřítíl letoun.

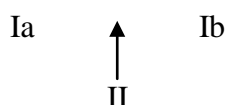
II – vedlejší věta atributivní

Tentokrát údajně šlo o Boeing 767 společnosti United Airlines s 65 lidmi, který teroristé unesli rovněž v Bostonu.

II – vedlejší věta atributivní

Ještě před tím, než úřady stačily uzavřít všechna svá sídla, zaútočili teroristé na americké ministerstvo zahraničí na washingtonském Kapitolu.

II – vedlejší věta temporální

Prezident George W. Bush, který byl v době útoku na Floridě, útok odsoudil a prohlásil, že se vrací do Washingtonu.

II – vedlejší věta atributivní

IV – vedlejší věta objektová

K New Yorku odpluly dvě letadlové lodě a nad celou zemí hlídkovaly stíhačky s rozkazem sestřelit každé podezřelé letadlo.

Ve Washingtonu byl vyhlášen výjimečný stav a armáda USA byla uvedena do stavu nejvyšší pohotovosti.

Mezinárodní lety byly odkloněny na území Kanady, nebo se musely vrátit.

Jedno letadlo ČSA na lince do New Yorku se muselo vrátit a společnost musela zrušit všechny lety do USA a Izraele.

Do pohotovosti byla uvedena Armáda České republiky a v noci se sešlo předsednictvo české vlády.

I + II

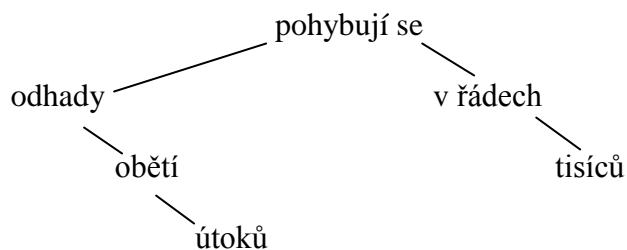
Již odpoledne prohlásil ministr vnitra Stanislav Gross, že České republice ani jejím občanům nehrozí žádné nebezpečí.

I ← II

II – vedlejší věta objektová

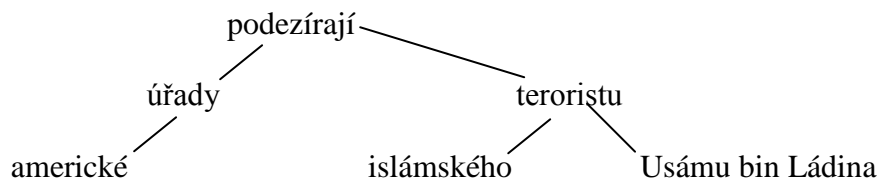
4.2. VĚTNĚČLENSKÝ ROZBOR

Odhady obětí útoků se pohybují v řádech tisíců.

- *odhady* – subjekt
- *obětí* – atribut
- *útoků* – atribut
- *pohybují se* – predikát
- *v řádech* – adverbiale loci
- *tisíců* – atribut

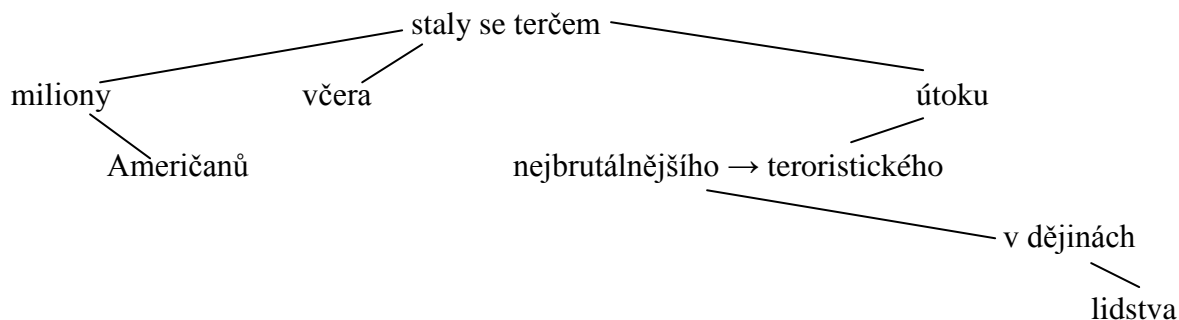
Americké úřady podezírají islámského teroristu Usámu bin Ládina.

- *americké* – atribut
- *úřady* – subjekt
- *podezírají* – predikát
- *islámského* – atribut
- *teroristu* – objekt
- *Usámu bin Ládina* – atribut

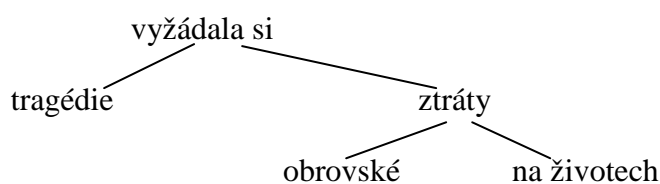
Větné členy *teroristu* a *Usámu bin Ládina* lze také zapsat jako jeden větný člen (objekt), jehož dvě části jsou v apozičním vztahu.

Miliony Američanů se včera ráno staly terčem nejbrutálnějšího teroristického útoku v dějinách lidstva.

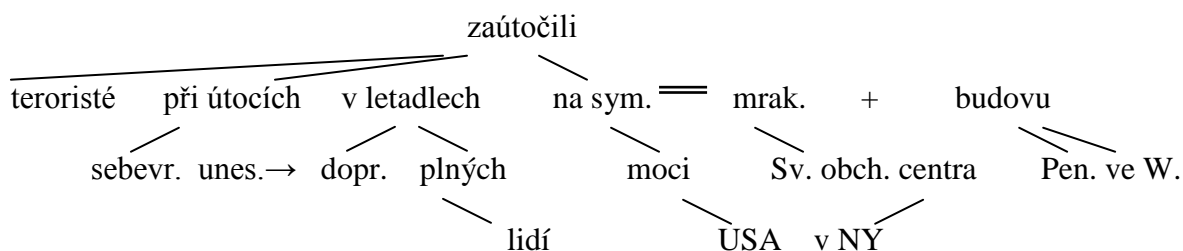
- *miliony* – subjekt
- *Američanů* – atribut
- *staly se terčem* – predikát
- *včera* – adverbiale temporis
- *nejbrutálnějšího* – atribut
- *teroristického* – atribut
- *útoku* – atribut
- *v dějinách* – adverbiale temporis
- *lidstva* – atribut

Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životech.

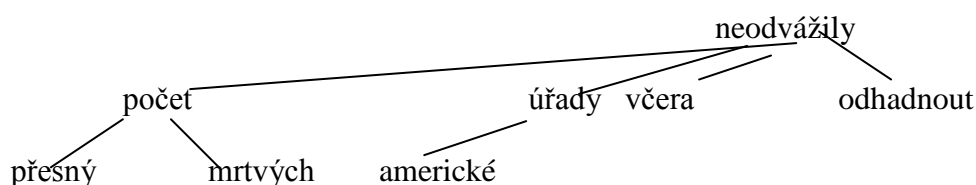
- *tragédie* – subjekt
- *vyžádala si* – predikát
- *obrovské* – atribut
- *ztráty* – objekt
- *na životech* – atribut

Teroristé při sebevražedných útocích v unesených dopravních letadlech plných lidí zaútočili na symboly moci USA: mrakodrap Světového obchodního centra v New Yorku a budovu Pentagonu ve Washingtonu.

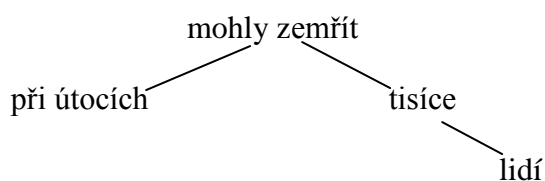
- *teroristé* – subjekt
- *při útocích* – adverbiale temporis
- *sebevražedných* – atribut
- *unesených* – atribut
- *dopravních* – atribut
- *v letadlech* – adverbiale modi
- *plných* – atribut
- *lidí* – objekt
- *zaútočili* – predikát
- *na symboly* – objekt
- *moci* – atribut
- *USA* – atribut
- *mrakodrap* – objekt
- *Sv. obchodního centra* – atribut
- *v New Yorku* – atribut
- *budovu* – objekt
- *Pentagonu* – atribut
- *ve Washingtonu* – atribut

Přesný počet mrtvých se americké úřady včera neodvážily odhadnout,

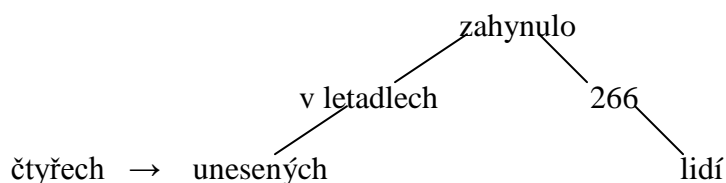
- *přesný* – atribut
- *počet* – objekt
- *mrtvých* – atribut
- *neodvážily se* – predikát
- *odhadnout* – objekt
- *americké* – atribut
- *úřady* – subjekt
- *včera* – adverbiale temporis

ale při útocích mohly zemřít tisíce lidí.

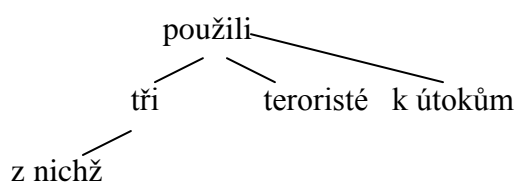
- *při útocích* – adverbiale temporis
- *mohly zemřít* – predikát
- *tisíce* – subjekt
- *lidí* – atribut

Ve čtyřech unesených letadlech zahynulo celkem 266 lidí.

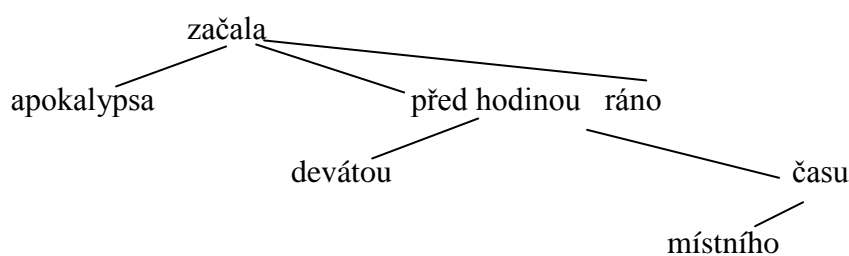
- *čtyřech* – atribut
- *unesených* – atribut
- *v letadlech* – adverbiale loci
- *zahynulo* – predikát
- *266* – subjekt
- *lidí* – atribut

z nichž tři použili teroristé k útokům,

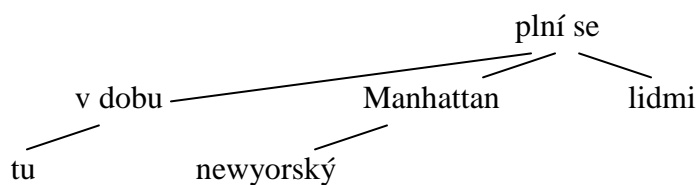
- *z nichž* – atribut
- *tři* – objekt
- *použili* – predikát
- *teroristé* – subjekt
- *k útokům* – objekt

Apokalypsa začala před devátou hodinou ráno místního času (15.00 SELČ).

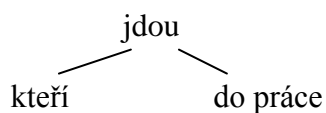
- *apokalypsa* – subjekt
- *začala* – predikát
- *devátou* – atribut
- *před hodinou* – adv. temporis
- *místního* – atribut
- *času* – atribut

Právě v tu dobu se newyorský Manhattan plní lidmi,

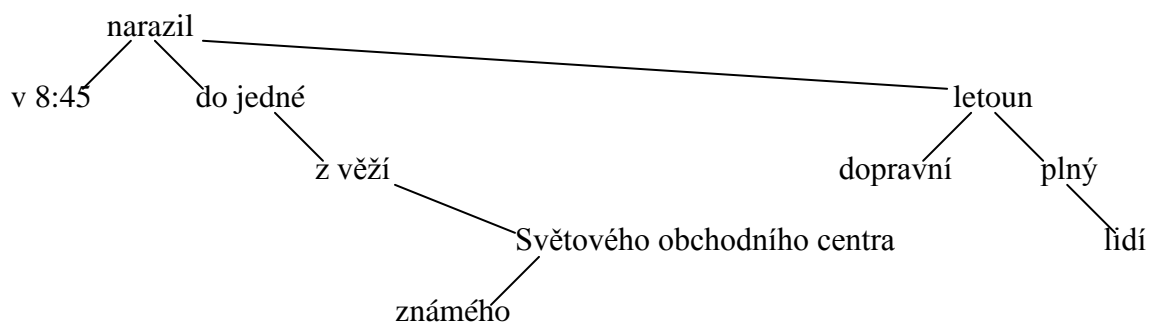
- *tu* – atribut
- *newyorský* – atribut
- *Manhattan* – subjekt
- *plní se* – predikát
- *lidmi* – objekt

kteří jdou do práce.

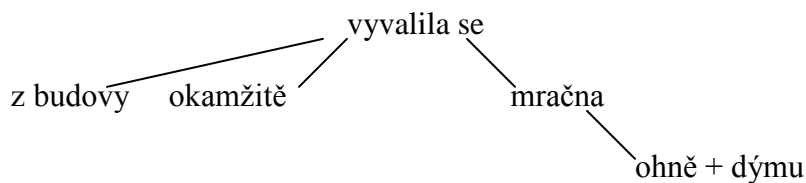
- *kteří* – subjekt
- *jdou* – predikát
- *do práce* – adverbiale loci

V 8:45 narazil do jedné z věží známého Světového obchodního centra dopravní letoun plný lidí.

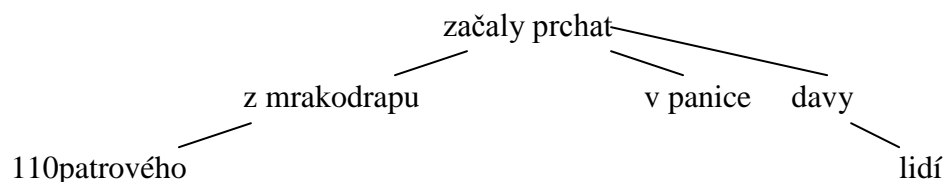
- *v 8:45* – adverbiale temporis
- *narazil* – predikát
- *do jedné* – objekt
- *z věží* – atribut
- *známého* – atribut
- *Sv. obchodního centra* – atribut
- *dopravní* – atribut
- *letoun* – subjekt
- *plný* – atribut
- *lidí* – objekt

Z budovy se okamžitě vyvalila mračna ohně a dýmu.

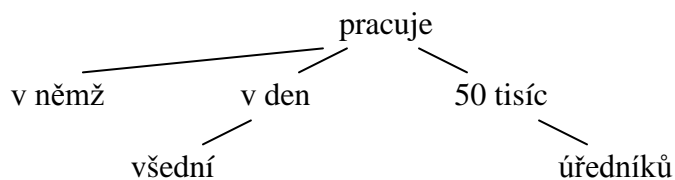
- *z budovy* – *adverbiale loci*
- *okamžitě* – *adverbiale temporis*
- *vyvalila se* – *predikát*
- *mračna* – *subjekt*
- *ohně* – *atribut*
- *dýmu* – *atribut*

Ze 110patrového mrakodrapu začaly v panice prchat davy lidí.

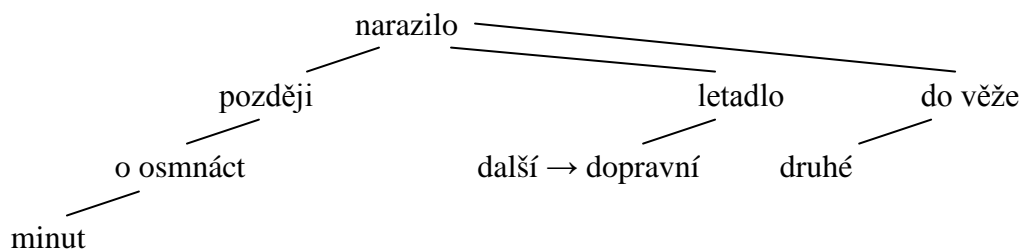
- *110patrového* – *atribut*
- *z mrakodrapu* – *adverbiale loci*
- *začaly prchat* – *predikát*
- *v panice* – *adverbiale modi*
- *davy* – *subjekt*
- *lidí* – *atribut*

v němž ve všední den pracuje zhruba 50 tisíc úředníků

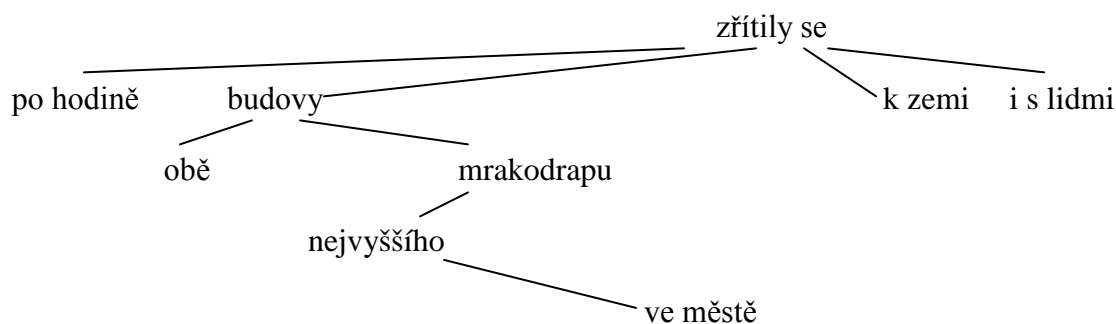
- *v němž* – *adverbiale loci*
- *všední* – *atribut*
- *v den* – *adverbiale temporis*
- *pracuje* – *predikát*
- *50 tisíc* – *subjekt*
- *úředníků* – *atribut*

O osmnáct minut později narazilo další dopravní letadlo do druhé věže.

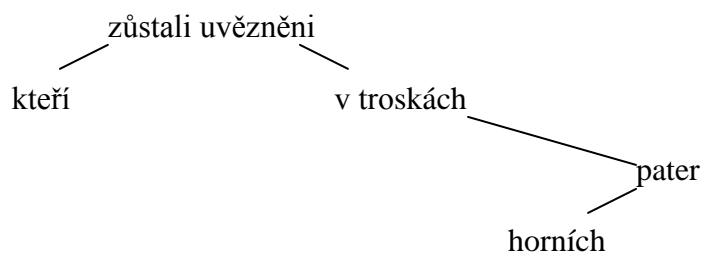
- *o osmnáct* – *adverbiale modi*
- *minut* – *atribut*
- *později* – *adverbiale temporis*
- *narazilo* – *predikát*
- *další* – *atribut*
- *dopravní* – *atribut*
- *letadlo* – *subjekt*
- *druhé* – *atribut*
- *do věže* – *objekt*

Zhruba po hodině se obě budovy nejvyššího mrakodrapu ve městě (výška 417 metrů) zřítily k zemi i s lidmi

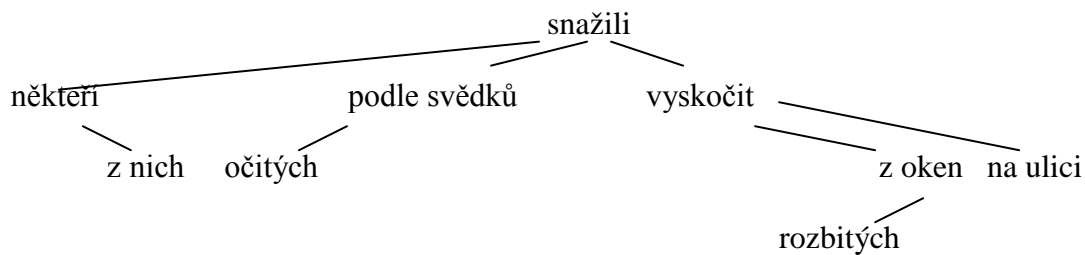
- *po hodině* – *adverbiale temporis*
- *obě* – *atribut*
- *budovy* – *subjekt*
- *nejvyššího* – *atribut*
- *mrakodrapu* – *atribut*
- *ve městě* – *adverbiale loci*
- *zřítily se* – *predikát*
- *k zemi* – *adverbiale loci*
- *s lidmi* – *adverbiale modi*

kteří zůstali uvěznění v troskách horních pater.

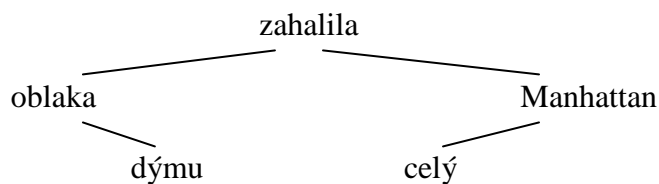
- *kteří* – *subjekt*
- *zůstali uvěznění* – *predikát*
- *v troskách* – *adverbiale loci*
- *horních* – *atribut*
- *pater* – *atribut*

Někteří z nich se podle očitých svědků snažili vyskočit z rozbitých oken na ulici.

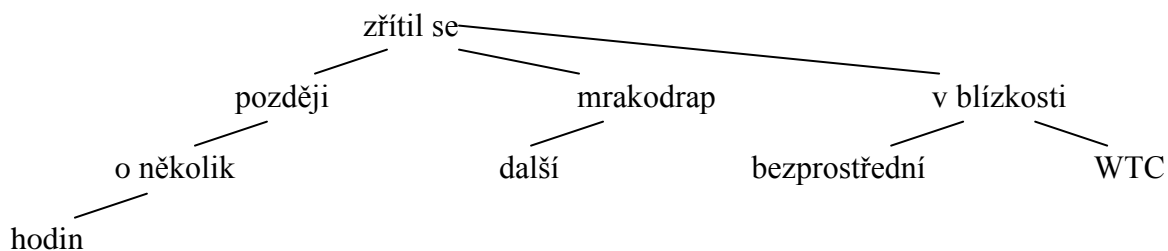
- *někteří* – subjekt
- *z nich* – atribut
- *podle svědků* – adverbiale modi
- *očitých* – atribut
- *snažili se* – predikát
- *vyskočit* – objekt
- *z oken* – adverbiale loci
- *rozbitých* – atribut
- *na ulici* – adverbiale loci

Oblaka dýmu zahalila celý Manhattan.

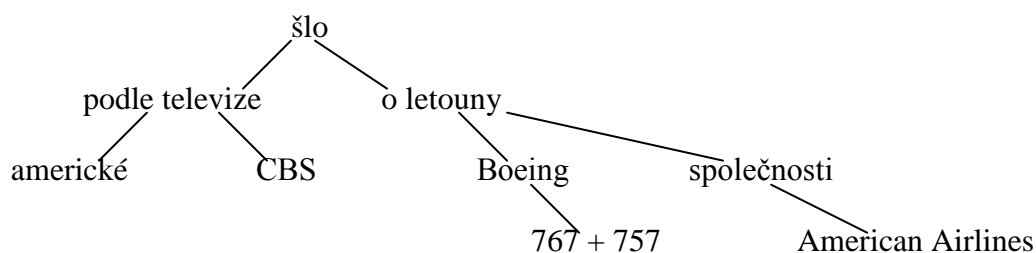
- *oblaka* – subjekt
- *dýmu* – atribut
- *zahalila* – predikát
- *celý* – atribut
- *Manhattan* – objekt

O několik hodin později se zřítil další mrakodrap v bezprostřední blízkosti WTC.

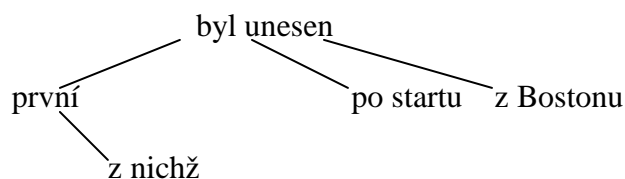
- *několik* – *adverbiale modi*
- *hodin* – *atribut*
- *později* – *adverbiale temporis*
- *zřítel se* – *predikát*
- *další* – *atribut*
- *mrakodrap* – *subjekt*
- *v blízkosti* – *adverbiale loci*
- *bezprostřední* – *atribut*
- *WTC* – *atribut*

Podle americké televize CBS šlo o letouny Boeing 767 a 757 společnosti American Airlines.

- *podle televize* – *adverbiale modi*
- *americké* – *atribut*
- *CBS* – *atribut*
- *šlo* – *predikát*
- *letouny* – *objekt*
- *Boeing* – *atribut*
- *767* – *atribut*
- *757* – *atribut*
- *společnosti* – *atribut*
- *American Airlines* – *atribut*

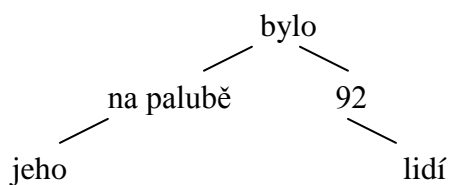
První z nich byl unesen po startu z Bostonu

- *první* – *subjekt*
- *z nich* – *atribut*
- *byl unesen* – *predikát*
- *po startu* – *adverbiale temporis*
- *z Bostonu* – *adverbiale loci*

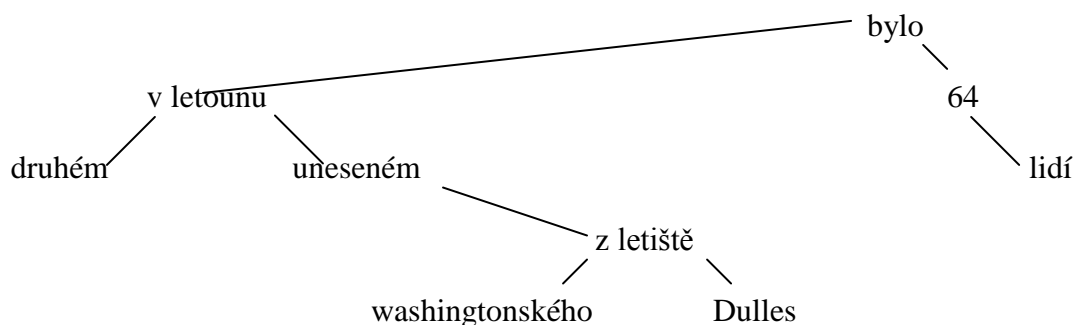
Větný člen *z Bostonu* může rovněž záviset na členu *po startu* – v tom případě by se však nejednalo o *adverbiale loci*, ale o *atribut*.

a na jeho palubě bylo 92 lidí.

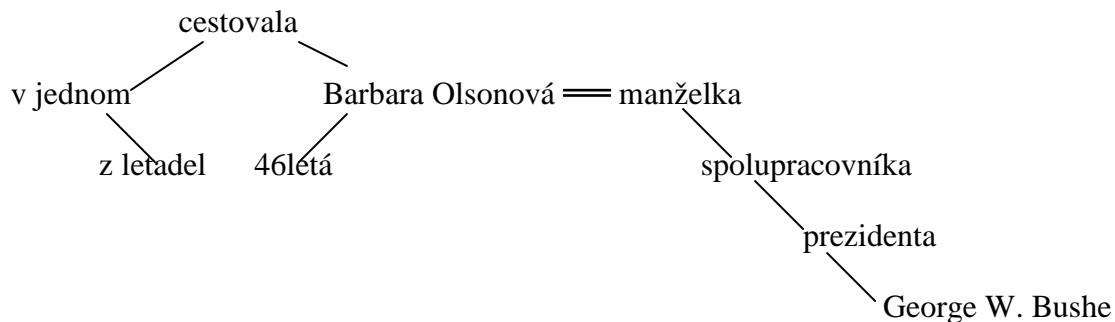
- *na palubě* – *adverbiale loci*
- *jeho* – *atribut*
- *bylo* – *predikát*
- *92* – *subjekt*
- *lidí* – *atribut*

V druhém letounu, uneseném z washingtonského letiště Dulles, bylo 64 lidí.

- *v druhém* – *atribut*
- *letounu* – *adverbiale loci*
- *uneseném* – *atribut*
- *z letiště* – *adverbiale loci*
- *washingtonského* – *atribut*
- *Dulles* – *atribut*
- *bylo* – *predikát*
- *64* – *subjekt*
- *lidí* – *atribut*

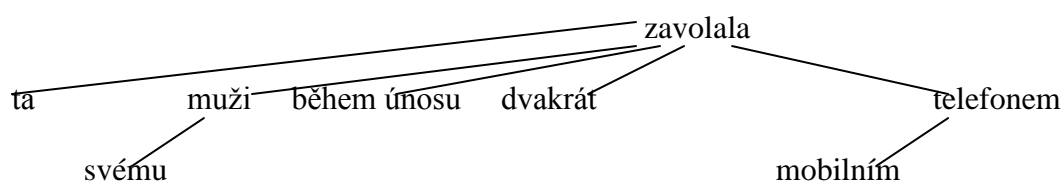
V jednom z letadel cestovala i 46letá Barbara Olsonová, manželka spolupracovníka prezidenta George W. Bushe.

- *v jednom – adverbiale loci*
- *z letadel – atribut*
- *cestovala – predikát*
- *46letá – atribut*
- *Barbara Olsonová – subjekt*
- *Manželka – subjekt*
- *spolupracovníka – atribut*
- *prezidenta – atribut*
- *George W. Bushe – atribut*

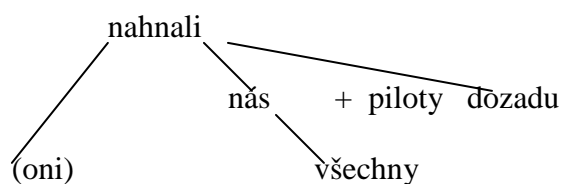
Větné členy *prezidenta* a *George W. Bushe* lze označit jako jeden větný člen (atribut), jehož složky jsou v apozičním vztahu.

Ta svému muži během únosu dvakrát zavolala mobilním telefonem.

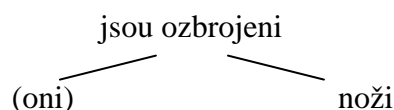
- *ta – subjekt*
- *svému – atribut*
- *muži – objekt*
- *během únosu – adv. temporis*
- *dvakrát – adverbiale temporis*
- *zavolala – predikát*
- *mobilním – atribut*
- *telefonem – adverbiale modi*

Nahnali nás všechny dozadu, včetně pilotů.

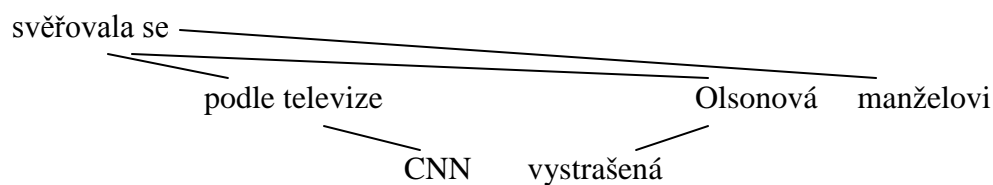
- *oni – subjekt*
- *nahnali – predikát*
- *nás – objekt*
- *všechny – atribut*
- *dozadu – adverbiale loci*
- *včetně pilotů – objekt*

Jsou ozbrojeni jen noži.

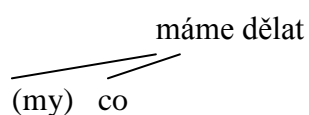
- *oni* – subjekt
- *jsou ozbrojeni* – predikát
- *noži* – objekt

svěřovala se podle televize CNN vystrašená Olsonová manželovi.

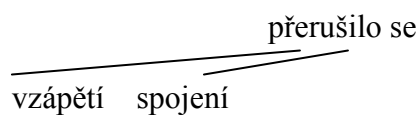
- *svěřovala se* – predikát
- *podle televize* – adverbiale modi
- *CNN* – atribut
- *vystrašená* – atribut
- *Olsonová* – subjekt
- *manželovi* – objekt

Co máme dělat?

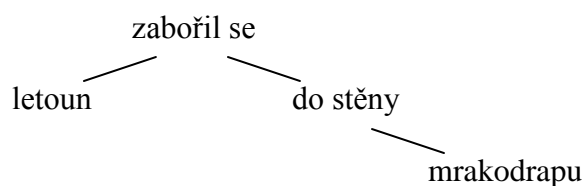
- *my* – subjekt
- *co* – objekt
- *máme dělat* – predikát

Vzápětí se spojení přerušilo

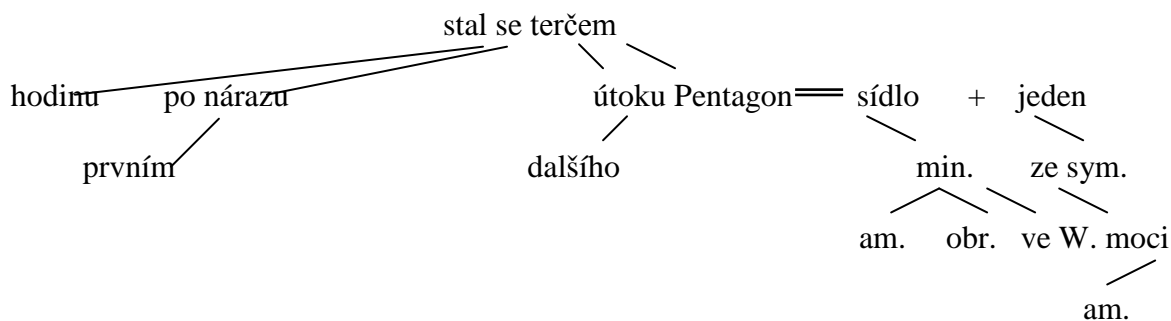
- *vzápětí* – adverbiale temporis
- *spojení* – subjekt
- *přerušilo se* – predikát

a letoun se zabořil do stěny mrakodrapu.

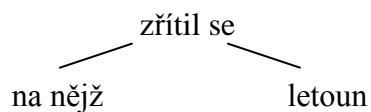
- *letoun – subjekt*
- *zabořil se – predikát*
- *do stěny – adverbiale loci*
- *mrakodrapu – atribut*

Zhruba hodinu po prvním nárazu se terčem dalšího útoku stal Pentagon, sídlo amerického ministerstva obrany ve Washingtonu a jeden ze symbolů americké moci,

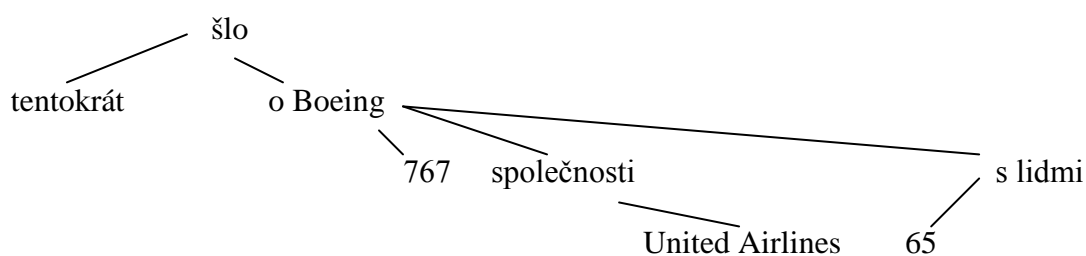
- *hodinu – adverbiale temporis*
- *prvním – atribut*
- *po nárazu – adverbiale temporis*
- *dalšího – atribut*
- *útoku – atribut*
- *stal se terčem – predikát*
- *Pentagon – subjekt*
- *sídlo – subjekt*
- *amerického – atribut*
- *ministerstva – atribut*
- *obrans – atribut*
- *ve Washingtonu – atribut*
- *jeden – subjekt*
- *ze symbolů – atribut*
- *americké – atribut*
- *moci – atribut*

na něž se také zřítíl letoun.

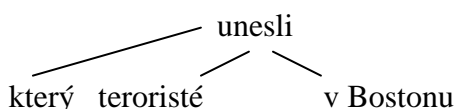
- *na něž – adverbiale loci*
- *zřítíl se – predikát*
- *letoun – subjekt*

Tentokrát údajně šlo o Boeing 767 společnosti United Airlines s 65 lidmi,

- *tentokrát* – *adverbiale temporis*
- *šlo* – *predikát*
- *Boeing* – *objekt*
- *767* – *atribut*
- *společnosti* – *atribut*
- *United Airlines* – *atribut*
- *s 65* – *atribut*
- *lidmi* – *atribut*

který teroristé unesli rovněž v Bostonu.

- *který* – *objekt*
- *teroristé* – *subjekt*
- *unesli* – *predikát*
- *v Bostonu* – *adverbiale loci*

4.3. SHRUTÍ

Jak jsem zmínila na začátku této kapitoly, syntaktický rozbor je omezen na hledisko tradiční syntaxe, v následujícím odstavci tudíž shrnu poznatky vyplývající z provedení rozboru souvětí a rozboru větnečlenského.

V textu se vyskytují jak souvětí souřadná, tak i podřadná. Větné konstrukce nejsou kostrbaté a z jejich skladby lze vypořizovat, že je autor vybíral promyšleně. Je zde evidentní snaha autora o maximální srozumitelnost textu. Do poměrně malého prostoru se snaží vtěsnat co nejvíce informací. K tomu účelu využívá například přístavky, vložené věty nebo údaje v závorkách.

V textu se vyskytuje nezvykle velké množství jednoduchých vět. Kromě toho se naprostá většina souvětí skládá pouze ze dvou vět. Příznačná pro tento článek je také převaha atributivních vět nad ostatními vedlejšími větami a naprostá absence vět kauzálních a kondicionálních. Všechny tyto zmíněné charakteristiky vypovídají o již zmíněné autorově snaze o srozumitelný, stručný a zároveň vyčerpávající objektivní text.

5. LEXIKÁLNÍ A SLOVOTVORNÝ ROZBOR

Lexikologie je nauka o slovní zásobě. Slovtvorba se zabývá formou a významem jednoslovných pojmenování vzniklých na základě pojmenování už existujících, popřípadě procesem jejich vzniku. (Karlík, Nekula, Rusínová, 2001, s. 181)

Tento oddíl dělím do dvou částí. V první bude pozornost věnována stránce lexikální, v druhé stránce slovotvorné. I tuto kapitolu uzavře stručné shrnutí rozebíraných jevů.

5.1. LEXIKÁLNÍ ROZBOR

Z hlediska lexikologie se v textu vyskytuje rozmanité lexikum. Největší část zaujmají slova z centra slovní zásoby. Do této skupiny spadají slova, která mluvčí velmi hojně užívají. Není problém najít v textu zástupce všech slovních druhů kromě interjekcí – jako příklad uvedu následující: útok, teroristický, někteří, tři, zaútočili, včera, při, a, právě.

Kromě nich zde lze nalézt i slova z tzv. periferie slovní zásoby, těch už je však podstatně méně. V tomto případě se mezi ně řadí zkratky (SELČ, WTC, CBS, CNN) a propria z anglicky mluvícího prostředí (Boeing, American Airlines, United Airlines, New York, USA, Pentagon, Washington, Manhattan, WTC, CBS, Boston, Dulles, Barbara Olsonová, George W. Bush, CNN, Newark, Florida, Louisiana, Nebraska). Zkratky USA a ČSA na okraj slovní zásoby neřadím z toho důvodu, že je uživatelé českého jazyka často používají. Dokonce by bylo obtížné stanovit, jestli si častěji lidé pro své vyjádření zvolí variantu USA nebo Spojené státy, případně ČSA nebo České aerolinie.

Kromě proprií z anglicky mluvícího prostředí se v textu vyskytuje i mnoho dalších – v souvislosti s Českou republikou například Vladimír Špidla, Stanislav Gross, Praha, Dejvice nebo ČSA (České aerolinie) a jako příklad proprií z jiných částí světa než USA a Česká republika zmíním Jásira Arafata, Palestinu, Kanadu a Izrael. Četné zastoupení vlastních jmen svědčí o autorově snaze být co možná nejvíce konkrétní.

Lze si povšimnout i slov přejatých. Jako příklad uvedu substantivum apokalypsa. Toto přejaté slovo, stejně jako mnoho dalších, se podřídilo českému deklinačnímu systému.

5.2. SLOVOTVORNÝ ROZBOR

Pro slovotvorný rozbor jsem zvolila s ohledem na rozsah pouze malý vzorek slov. V první řadě je dělím na dvě základní skupiny, a sice na slova utvořená odvozováním a na slova utvořená skládáním. V rámci první skupiny vyberu vzorek substantiv, adjektiv a verb, u kompozit pouze vzorek substantiv. Je-li třeba, převedu vybraná substantiva a adjektiva do nominativu a verba do infinitivu. Poté teprve určím základové slovo a slovotvorný základ, případně slovotvorný formant.

5.2.1. SLOVA UTVOŘENÁ ODVOZOVÁNÍM

SUBSTANTIVA

představitel

základové slovo: představit

slovotvorný základ: představí

sufix: tel

koncovka: é

dopravce

základové slovo: doprava

slovotvorný základ: doprav

sufix: ce

doprava

základové slovo: dopravit

slovotvorný základ: doprav

koncovka: a

dopravit

základové slovo: pravit

slovotvorný základ: pravit

prefix: do

manželka

základové slovo: manžel

slovotvorný základ: manžel

sufix: ka

práce

základové slovo: pracovat

slovotvorný základ: prac

sufix: e

fonetická alternace: a→á

ADJEKTIVA

pražský

základové slovo: Praha

slovotvorný základ: prah

sufix: ský

fonetická alternace: h→ž

sebevražedný

základové slovo: sebevražda

slovotvorný základ: sebevražď

sufix: ný

fonetická alternace: 0→e

sebevražda

základové slovo: sebe + vražda

slovotvorný základ: sebe + vražda

vražda

základové slovo: vraždit

slovotvorný základ: vražd

koncovka: a

vraždit

základové slovo: vrah

slovotvorný základ: vrah

sufix: d

sufix: it

fonetická alternace: h→ž

obchodní

základové slovo: obchod

slovotvorný základ: obchod

sufix: ní

nejvyšší

základové slovo: vyšší

slovotvorný základ: vyšší

prefix: nej

vyšší

základové slovo: vysoký

slovotvorný základ: vys

sufix: ší

fonetická alternace: s→š

VERBA

zaútočit

základové slovo: útočit

slovotvorný základ: útoč

prefix: za

sufix: it

útočit

základové slovo: útok

slovotvorný základ: útok

sufix: it

fonetická alternace: k→č

útok

základové slovo: utéct

slovotvorný základ: utéc

fonetická alternace: u→ú

fonetická alternace: é→o

fonetická alternace: c→k

vyvalit

základové slovo: valit

slovotvorný základ: vali

prefix: vy

sufix: t

nehrozit

základové slovo: hrozit

slovotvorný základ: hroz

prefix: ne

sufix: it

vyskočit

základové slovo: skočit

slovotvorný základ: skočit

prefix: vy

5.2.2. SLOVA UTVOŘENÁ SKLÁDÁNÍM

okamžik

základová slova: oko + mžik

slovotvorný základ: oka + mžik

spolupracovník

základové slovo: spolupracovat

slovotvorný základ: spolupracov

sufix: ník

spolupracovat

základová slova: spolu + pracovat

slovotvorný základ: spolu + pracovat

vicepremiér

základová slova: vice + premiér

slovotvorný základ: vice + premiér

5.3. SHRUTÍ

Většina slov ve vybraném textu byla podle očekávání utvořena derivačním slovotvorným postupem, typickým pro český jazyk. V českém jazyce slova utvořená kompozičním slovotvorným postupem představují menšinu. Pro zajímavost zmíním, že v německém jazyce je výskyt kompozit podstatně vyšší než u nás.

Při lexikálním rozboru je důležité si uvědomit, že četně se vyskytující slova z anglicky mluvícího prostředí nesmí být zaměněna za anglicismy. Anglicismus je jazykový prvek přejatý z angličtiny do jiného jazyka n. podle angličtiny v něm vytvořený. (Petrácková, Kraus, 1998, s. 52). Tato definice se ale na slova uvedená v lexikálním rozboru nevztahuje. Objasním to na pojmu World Trade Center (WTC). World Trade Center je komplex kancelářských budov nacházející se na newyorském Manhattanu. Chápat WTC jako anglicismus by bylo tudíž stejně chybné, jako kdybychom za anglicismy považovali například názvy anglických či amerických měst.

6. MORFOLOGICKÝ ROZBOR

Morfologie je částí gramatiky, která pojednává o slovních druzích z hlediska jejich forem a základních významů těchto forem. (Karlík, Nekula, Rusínová, 2001, s. 227)

Pro praktický rozbor jsem si zvolila první tři odstavce vybraného textu. V jednotlivých odstavcích nejprve určím slovní druhy, poté gramatické kategorie u ohebných slovních druhů – substantiv, adjektiv, pronomin, numeralí a verb. Po vlastním rozboru vybrané části následuje opět stručné shrnutí.

6.1. PRAKTICKÁ ČÁST

Miliony Američanů se včera ráno staly terčem nejbrutálnějšího teroristického útoku v dějinách lidstva. Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životech v největším městě země propukl chaos.

miliony	numerale	tragédie	substantivum
Američanů	substantivum	vyžádala si	verbum
staly se	verbum	obrovské	adjektivum
včera	adverbium	ztráty	substantivum
ráno	adverbium	na	prepozice
terčem	substantivum	životech	substantivum
nejbrutálnějšího	adjektivum	v	prepozice
teroristického	adjektivum	největším	adjektivum
útoku	substantivum	městě	substantivum
v	prepozice	země	substantivum
dějinách	substantivum	propukl	verbum
lidstva	substantivum	chaos	substantivum

SUBSTANTIVA

Američanů:	genitiv, plurál, maskulinum, animatum, pán
útoku:	genitiv, singulár, maskulinum, inanimatum, hrad
dějínách:	lokál, plurál, femininum, vzor žena
lidstva:	genitiv, singulár, neutrum, město
tragédie:	nominativ, singulár, femininum, žena
ztráty:	akuzativ, plurál, femininum, žena
životech:	lokál, plurál, maskulinum, inanimatum, hrad
městě:	lokál, singulár, neutrum, město
země:	genitiv, singulár, femininum, růže
chaos:	nominativ, singulár, maskulinum, inanimatum, hrad

ADJEKTIVA

nejbrutálnějšího:	genitiv, singulár, maskulinum, inanimatum, složená deklinace, jarní
teroristického:	genitiv, singulár, maskulinum, inanimatum, složená deklinace, mladý
obrovské:	akuzativ, plurál, femininum, složená deklinace, mladý
největším:	lokál, singulár, neutrum, složená deklinace, jarní

NUMERALIE

miliony:	nominativ, plurál, maskulinum inanimatum, hrad
-----------------	--

VERBA

staly se:	3. osoba, plurál, préteritum, oznamovací způsob, aktivum, aspekt perfektivní, maskulinum inanimatum, 2. třída, vzor začne
vyžádala si:	3. osoba, singulár, préteritum, oznamovací způsob, aktivum, aspekt perfektivní, femininum, 5. třída, vzor dělá
propukl:	3. osoba, singulár, préteritum, oznamovací způsob, aktivum, aspekt perfektivní, maskulinum inanimatum, 2. třída, vzor tiskne

Teroristé při sebevražedných útocích v unesených dopravních letadlech plných lidí zaútočili na symboly moci USA: mrakodrap Světového obchodního centra v New Yorku a budovu Pentagonu ve Washingtonu.

teroristé	substantivum	moci	substantivum
při	prepozice	USA	substantivum
sebevražedných	adjektivum	mrakodrap	substantivum
útocích	substantivum	Světového	adjektivum
v	prepozice	obchodního	adjektivum
unesených	adjektivum	centra	substantivum
dopravních	adjektivum	v	prepozice
letadlech	substantivum	New Yorku	substantivum
plných	adjektivum	a	konjunkce
lidí	substantivum	budovu	substantivum
zaútočili	verbum	Pentagonu	substantivum
na	prepozice	ve	prepozice
symboly	substantivum	Washingtonu	substantivum

SUBSTANTIVA

teroristé: nominativ, plurál, maskulinum, animatum, pán

útocích: lokál, plurál, maskulinum, inanimatum, hrad

letadlech: lokál, plurál, neutrum, město

lidí: genitiv, plurál, maskulinum, animatum, kost

symboly:	akuzativ, plurál, maskulinum, inanimatum, hrad
moci:	genitiv, singulár, femininum, kost
USA:	genitiv, plurál, maskulinum inanimatum
mrakodrap:	akuzativ, singulár, maskulinum, inanimatum, hrad
centra:	genitiv, singulár, neutrum, město
New Yorku:	lokál, singulár, maskulinum, inanimatum, hrad
budovu:	akuzativ, singulár, femininum, žena
Pentagonu:	genitiv, singulár, maskulinum, inanimatum, hrad
Washingtonu:	lokál, singulár, maskulinum, inanimatum, hrad

ADJEKTIVA

sebevražedných:	lokál, plurál, maskulinum, inanimatum, složená deklinace, mladý
unesených:	lokál, plurál, neutrum, složená deklinace, mladý
dopravních:	lokál, plurál, neutrum, složená deklinace, jarní
plných:	lokál, plurál, neutrum, složená deklinace, mladý
Světového:	genitiv, singulár, neutrum, složená deklinace, mladý
obchodního:	genitiv, singulár, neutrum, složená deklinace, jarní

VERBA

zaútočili:	3. osoba, plurál, préteritum, způsob oznamovací, aktivum, aspekt perfektivní, maskulinum, animatum, 4. třída, vzor prosí
-------------------	--

Přesný počet mrtvých se americké úřady včera neodvážily odhadnout, ale při útocích mohly zemřít tisíce lidí. Ve čtyřech unesených letadlech, z nichž tři použili teroristé k útokům, zahynulo celkem 266 lidí.

přesný	adjektivum	ve	prepozice
počet	substantivum	čtyřech	numerale
mrtvých	substantivum	unesených	adjektivum
neodvážily se	verbum	letadlech	substantivum
americké	adjektivum	z	prepozice
úřady	substantivum	nichž	pronomen
včera	adverbium	tři	numerale
odhadnout	verbum	použili	verbum
ale	konjunkce	teroristé	substantivum
při	prepozice	k	prepozice
útocích	substantivum	útokům	substantivum
mohly	verbum	zahynulo	verbum
zemřít	verbum	celkem	partikule
tisíce	numerale	266	numerale
lidí	substantivum	lidí	substantivum

SUBSTANTIVA

počet: akuzativ, singulár, maskulinum, inanimatum, hrad

mrtvých: genitiv, plurál, maskulinum, animatum, mladý

úřady: nominativ, plurál, maskulinum, inanimatum, hrad

útočích: lokál, plurál, maskulinum, inanimatum, hrad

lidí: genitiv, plurál, maskulinum, animatum, kost

letadlech: lokál, plurál, neutrum, město

teroristé: nominativ, plurál, maskulinum, animatum, pán

útokům: dativ, plurál, maskulinum, inanimatum, hrad

lidí: genitiv, plurál, maskulinum, animatum, kost

ADJEKTIVA

přesný: akuzativ, singulár, maskulinum, inanimatum, složená deklinace, mladý

americké: nominativ, plurál, maskulinum, inanimatum, složená deklinace, mladý

unesených: lokál, plurál, neutrum, složená deklinace, mladý

PRONOMINA

nichž: relativní, genitiv, plurál, neutrum, náš

NUMERALIE

tisíce: nominativ, plurál, maskulinum, inanimatum, stroj

čtyřech: lokál, plurál, neutrum, kost

tři: akuzativ, plurál, neutrum, kost

266: U složené číslovky 266 není možné nic určit. Je nutné si ji rozložit na jednotlivá čísla a určovat je samostatně.

dvě: nominativ, duál, neutrum

stě: nominativ, duál, neutrum, město

šedesát: nominativ

šest: nominativ

VERBA

neodvázily se: 3. osoba, plurál, préteritum, způsob oznamovací, aktivum, aspekt perfektivní, maskulinum, inanimatum, 4. třída, vzor prosí

odhadnout:	infinitiv, aktivum, aspekt perfektivní, 2. třída, vzor tiskne
mohly:	3. osoba, plurál, préteritum, způsob oznamovací, aktivum, aspekt imperfektivní, maskulinum, inanimatum, 1. třída, vzor peče
zemřít:	infinitiv, aktivum, aspekt perfektivní, 1. třída, vzor umře
použili:	3. osoba, plurál, préteritum, způsob oznamovací, aktivum, aspekt perfektivní, maskulinum, animatum, 3. třída, vzor kryje
zahynulo:	3. osoba, singulár, préteritum, způsob oznamovací, aktivum, aspekt perfektivní, 2. třída, vzor mine

6.2. SHRUTÍ

Z morfologického hlediska je vybraný text napsán na bázi spisovného jazyka, čemuž nasvědčuje především užívání spisovných koncovek, typických pro novinové články. Nespisovný jazyk by mohl být akceptovatelný pouze v přímé řeči – ani v té se však v tomto případě nevyskytuje. Přímou řeč autor pravděpodobně přeložil z anglického jazyka – tomu mimo jiné nasvědčuje oddělení výrazu *včetně* čárkou, neboť v ostatních případech (mimo přímou řeč) se vyskytuje bez čárky.

Kvůli převaze dějových sloves nad statickými lze popis v textu označit jako dynamický. Právě dějová slovesa mají blízko k popisu událostí. Pokud by ale měl být reflektován poměr dějových sloves a jmen (substantiv a adjektiv), o převaze dějových sloves by se už rozhodně mluvit nemohlo. Kromě substantiv a adjektiv autor ve snaze být ve svém sdělení co nejpřesnější a poskytnout úplné informace nezvykle často používá i číslovky. Jak vyplývá z rozborů tří vybraných odstavců, často se setkáváme s formou plurálu.

7. FONETICKÝ A FONOLOGICKÝ ROZBOR

Fonetika je vědní disciplína, která studuje a popisuje zvukovou složku lidské komunikace tvořenou za pomoci mluvních orgánů. Zabývá se činností mluvních orgánů při řeči, charakterem výsledného zvuku a jeho sluchovým hodnocením. (Karlík, Nekula, Rusínová, 2001, s. 21)

V této části rozeberu souvěť z prvního odstavce. Jak u vokálů, tak u konsonantů se v první řadě zaměřím na to, jak jsou tvořeny. U vokálu si budu všimnout rozdílů při horizontálním a vertikálním posunu jazyka a kromě toho také budu v potaz kvantitu hlásek. U konsonantů zohledňuji způsob tvoření, sluchový dojem a místo tvoření. V případě pravých konsonantů vyznačuji i to, zda jsou znělé či neznělé.

7.1. PRAKTICKÁ ČÁST

NEW YORK/PRAHA – Miliony Američanů se včera ráno staly terčem nejbrutálnějšího teroristického útoku v dějinách lidstva. Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životech v největším městě země propukl chaos.

t	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, prealveolára, neznělá
r	konsonant, sonora, konstriktiva, vibranta/likvida, vibranta, prealveolára
a	vokál, krátký, nízký, střední
g	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, velára, znělá
é	vokál, dlouhý, středový, přední
d	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, prealveolára, znělá
i	vokál, krátký, vysoký, přední
j	konsonant, glide, konstriktiva palatální
e	vokál, krátký, středový, přední

s	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, prealveolára, neznělá
i	vokál, krátký, vysoký, přední

v	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, labiodentála, znělá
y	vokál, krátký, vysoký, přední
ž	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, postalveolára, znělá
á	vokál, dlouhý, nízký, střední
d	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, prealveolára, znělá
a	vokál, krátký, nízký, střední
l	konsonant, sonora, konstrikтива laterální/likvida, frikativa, prealveolára
a	vokál, krátký, nízký, střední

o	vokál, krátký, středový, zadní
b	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, bilabiála, znělá
r	konsonant, sonora, konstrikтива, vibranta/likvida, vibranta, prealveolára
o	vokál, krátký, středový, zadní
f	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, labiodentála, neznělá
s	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, prealveolára, neznělá
k	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, velára, neznělá
é	vokál, dlouhý, středový, přední

s	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, prealveolára, neznělá
t	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, prealveolára, neznělá
r	konsonant, sonora, konstrikтива, vibranta/likvida, vibranta, prealveolára
á	vokál, dlouhý, nízký, střední
t	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, prealveolára, neznělá
y	vokál, krátký, vysoký, přední

n	konsonant, sonora, okluziva nazální/exploziva nazální, prealveolára
a	vokál, krátký, nízký, střední

ž	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, postalveolára, znělá
i	vokál, krátký, vysoký, přední
v	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, labiodentála, znělá
o	vokál, krátký, středový, zadní
t	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, prealveolára, neznělá
e	vokál, krátký, středový, přední
ch	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, velára, neznělá

v	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, labiodentála, znělá
----------	--

n	konsonant, sonora, okluziva nazální/exploziva nazální, prealveolára
e	vokál, krátký, středový, přední
j	konsonant, glide, konstiktiva palatální
v	konsonant, konstiktiva úžínová/frikativa třená, labiodentála, znělá
j	konsonant, glide, konstiktiva palatální
e	vokál, krátký, středový, přední
t	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, prealveolára, neznělá
š	konsonant, konstiktiva úžínová/frikativa třená, postalveolára, neznělá
í	vokál, dlouhý, vysoký, přední
m	konsonant, sonora, okluziva nazální/exploziva nazální, bilabiála

m	konsonant, sonora, okluziva nazální/exploziva nazální, bilabiála
ň	konsonant, sonora, okluziva nazální/exploziva nazální, palatála
e	vokál, krátký, středový, přední
s	konsonant, konstiktiva úžínová/frikativa třená, prealveolára, neznělá
ť	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, palatála, neznělá
e	vokál, krátký, středový, přední

z	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, prealveolára, znělá
e	vokál, krátký, středový, přední
m	konsonant, sonora, okluziva nazální/exploziva nazální, bilabiála
ň	konsonant, sonora, okluziva nazální/exploziva nazální, palatála
e	vokál, krátký, středový, přední

p	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, bilabiála, neznělá
r	konsonant, sonora, konstrikтива, vibranta/likvida, vibranta, prealveolára
o	vokál, krátký, středový, zadní
p	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, bilabiála, neznělá
u	vokál, krátký, vysoký, zadní
k	konsonant, okluziva závěrová/exploziva ražená, velára, neznělá
l	konsonant, sonora, konstrikтива laterální/likvida, frikativa, prealveolára, slabikotvorná

ch	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, velára, neznělá
a	vokál, krátký, nízký, střední
o	vokál, krátký, středový, zadní
s	konsonant, konstrikтива úžinová/frikativa třená, prealveolára, neznělá

7.2. SHRnutí

Vybraný text je z fonetického hlediska neutrální. Autor nevyužívá onomatopoická slova. V publicistickém textu tohoto typu, který navíc vypovídá o tak závažné události, by bylo nevhodné používat slova, která by připomínala zvuky z 11. září.

Při čtení textu se lze nejčastěji setkat s kadencí klesavou, která je charakteristická pro oznamovací věty. Vyskytuje se zde i, pro novinový článek méně typická, věta tázací, konkrétně doplňovací *Co máme dělat?* – objevuje se v přímé řeči a vystihuje ji kadence stoupavě klesavá.

8. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala komplexní jazykovou analýzou publicistického textu. Cílem bylo rozebrat vybraný text z hlediska všech jazykových rovin i stylistiky a tím poukázat na celkovou úroveň novinového článku.

Při rozboru jsem postupovala od nejvyšší roviny k nejnižší – to v tomto případě znamená, že jsem začala stylistikou a přes syntax, lexikologii a morfologii jsem se dostala až k fonetice a fonologii, nejnižší jazykové rovině.

Závěrem bych se ráda vyjádřila k některým jevům, které se ve vybraném textu objevují. Článek je z pohledu stylistiky na velmi dobré úrovni – autor píše srozumitelně a výstižně. Charakterizuje ho objektivní pohled na událost a konkrétnost, díky níž se zmenšuje prostor pro dezinterpretaci při recepci na minimum. V tomto ohledu by mu mohl být vytknut pouze název mezititulku *Palestinci se radovali*, a to z důvodu, který uvádím v rozboru výstavby textu.

Z hlediska jazyka, konkrétně morfologie a syntaxe, je text v naprostém pořádku. S přihlédnutím k jiným publicistickým textům, které často obsahují gramatické chyby, považuji za chvályhodné (přestože by to mělo být samozřejmostí), že se v tomto článku žádné nevyskytují (opomeneme-li „upsání“ v prvním odstavci: *Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životě v největším městě země propukl chaos.*). Kromě toho autor používá výhradně spisovný jazyk a spisovné koncovky.

Jaroslav Machač v jednom ze svých příspěvků do odborného časopisu *Naše řeč* připomenul, že se často píše o stále se zlepšující jazykové úrovni našich novin, a sám se k tomuto tvrzení postavil souhlasně. Na základě komplexního rozboru jednoho novinového článku sice nemohu tvrdit, jestli s výše uvedeným výrokem souhlasím či nikoli, zato ale vím, že mnou vybraný text optimistickému pohledu Jaroslava Machače nijak neodporuje.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Komplexní jazykové rozbor*. Praha: SPN, 1996. ISBN 80-85937-27-1.

ČECHOVÁ, Marie. *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

DANEŠ, František, HLAVSA, Zdeněk, GREPL, Miroslav. *Mluvnice češtiny 3*. Praha: Academia, 1987.

DOKULIL, Miloš, HORÁLEK, Karel, HŮRKOVÁ, Jiřina, KNAPPOVÁ, Miloslava PETR, Jan. *Mluvnice češtiny 1*. Praha: Academia, 1986.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 1980.

JEDLIČKA, Alois. Česká jazykověda a otázky českého vyučování. *Naše řeč* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český, AV ČR, 1957 [cit. 2013-06-08]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4525>

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-484-8.

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, RUSÍNOVÁ, Zdenka. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, 2001. ISBN 80-7106-134-4.

KOMÁREK, Miroslav, KOŘENSKÝ, Jan, PETR, Jan, VESELKOVÁ, Jarmila. *Mluvnice češtiny 2*. Praha: Academia, 1986.

PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0607-9.

10. RESUMÉ

Tato bakalářská práce se věnovala komplexní jazykové analýze publicistického textu. Cílem bylo rozebrat vybraný text z pohledu všech jazykových rovin a stylistiky a tím poukázat na celkovou úroveň novinového článku.

Práce je pojata převážně prakticky. Svým charakterem, a tudíž i způsobem zpracování, se od ostatních částí odlišuje stylistický rozbor, který se člení na rozbor komunikační situace a na rozbor výstavby textu. Ostatní jazykové roviny (syntaktická, lexikologická, morfologická, fonetická a fonologická) jsou zpracovány obdobným způsobem – nejprve se obecně s využitím odborné literatury charakterizuje daná oblast jazyka a stanoví se, čemu bude věnována pozornost. Následují přehledně zpracované rozbor vybraných jazykových jevů (ve formě grafů či tabulek). Každý oddíl končí shrnutím, ve kterém se na základě předešlých rozborů pojednává o textu, případně o jeho specifikách.

Po prozkoumání publicistického textu ze všech výše uvedených hledisek lze konstatovat, že se jak z pohledu jazyka, tak i stylistiky nachází na velmi dobré úrovni (opomeneme-li „upsání“ v prvním odstavci: *Tragédie si vyžádala obrovské ztráty na životech v největším městě země propukl chaos.*), je objektivní a nijak neohrožuje dobrou pověst Lidových novin.

11. SUMMARY

This bachelor thesis dealt with complex linguistic analysis of a journalistic text. The aim was to analyze the chosen text through the perspectives of all language layers and stylistics and thus to refer to the overall quality of the journalistic article.

The work is approached mainly practically. The stylistic analysis consisting of a communicative situation analysis and a text construction analysis, differs from the other parts, both with its character and with its processing. The remaining language layers (syntactical, lexicological, morphological, phonetic and phonological) are processed in similar manner – at first, a particular language phenomenon is generally characterized by means of professional literature and the area of interest is determined. A synoptic overview of chosen language phenomena analyses ensues (in form of graphs or charts). Each section ends with a summary discussing the text – alternatively his specific features – on the basis of previous analyses.

After examining the journalistic text from all the above mentioned viewpoints it can be stated that - both from the perspective of language and stylistics – it is a high-level text (irrespective of the partly „incorect“ structure of the sentence in the first paragraph: *Tragedy has claimed an immense death-toll in the largest city a chaos broke out.*), is objective and it does not jeopardize the good rumour of Lidové noviny in any case.

12. KLÍČOVÁ SLOVA/KEY WORDS

jazyková analýza/jazykový rozbor	linguistic analysis
stylistika	stylistics
stylistický rozbor	stylistics analysis
komunikační situace	communicative situation
výstavba textu	text construction
syntax	syntax
syntaktický rozbor	syntactical analysis
lexikologie	lexicology
lexikologický rozbor	lexicological analysis
slovotvorba	word-formation
slovotvorný rozbor	word-forming analysis
morfologie	morphology
morfologický rozbor	morphological analysis
fonetika a fonologie	phonetics and phonology
fonetický rozbor	phonetic analysis